

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΗΜΙΤΗΣ

Πολλοί πίστεψαν ότι θα κερδίσει τελικά τις εκλογές. Παρόλο που έλεγαν γι' αυτόν ότι η άδεια πλέον καρέκλα του Ανδρέα Παπανδρέου του πέφτει λίγο μεγάλη. Οτι είναι σιωπηλός και περνά απαρατήρητος και ότι είναι και λίγο αναποφάσιτος. Οτι δεν του αρέσουν οι γρήγορες αποφάσεις, ότι απεχθάνεται τις θεαματικές εμφανίσεις και ότι ούτως ή άλλως δεν είναι και ικανός να τις κάνει. Οτι είναι γκρίζος και βαρετός, ένας άνδρας χωρίς τις ελληνικές αξίες. Προφανώς όμως ήταν ακριβώς αυτό που ήθελαν οι ψηφοφόροι.

Οτι θα ήταν αυτός, ο Κώστας Σημίτης, που στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ τέλος Ιουνίου θα έθετε θέμα εξουσίας, αυτό δεν το προέβλεψαν πολλοί, ακριβώς επειδή η ματιά τους ήταν θολωμένη από τις παραπάνω προκαταλήψεις. Ομως αυτό ήταν μόνο η αρχή. Ηταν ή επι τας, είπε τότε το καλοκαίρι στους πάνω από 5 χιλιάδες σύνεδρους του κόμματός του, με ακριβώς αυτό τον γνωστό τυπικό και υποτονικό τρόπο: 'Η θα τον ψήφιζαν στη θέση του Προέδρου του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος, ή θα έψαχναν για άλλο Πρωθυπουργό. Το τί σήμαινε αυτο το ήξεραν όλοι οι παρόντες πάρα πολύ καλά: την σίγουρη ήττα στις επόμενες εκλογές.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα οι σύνεδροι μπορούσαν να καλούν όσο ήθελαν το πνεύμα του αποθανόντα ηγέτη Α. Παπανδρέου με συνθήματα όπως "Ανδρέα ζεις, εσύ μας οδηγείς". Στο τέλος επικράτησε η λογική: Δεν νίκησε ο τότε Υπουργός Εσωτερικών Ακης Τσοχατζόπουλος, ο "διαχειριστής" του Παπανδρέου, αλλά ο Κ.Σημίτης, άν και με πολύ μικρή διαφορά. Μετά από αυτή την αναμέτρηση εξουσίας έμεινε μόνο ένα ανοικτό ερώτημα: πότε ο Σημίτης θα διέλυε τη Βουλή.

Ετσι βρέθηκε μια μέρα του Σεπτεμβρίου στο σημαιοστολισμένο Ολυμπιακό Στάδιο, που έβραζε σαν καζάνι, ακριβώς εκεί όπου πριν τρία χρόνια είχαν πάει σηκωτό τον ήδη βαριά σημαδεμένο από την αρρώστια Παπανδρέου. Η θέα του πλήθους ήταν για τον γερασμένο Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ σκέτο φάρμακο. Σηκωνόταν, και μόλις άρχιζε να μιλάει χανόντουσαν και η αρρώστια και η ηλικία του. Τώρα στεκόταν εκεί ο Σημίτης στην ίδια ακριβώς θέση, ολοφάνερα ξεκούραστος από τις διακοπές, ο οποίος έχασε το χρώμα του μόλις είδε τους πολλούς χιλιάδες ανθρώπους που κατέφθασαν για να τον ακούσουν στην τελευταία προεκλογική εκδήλωση του κόμματος του. Παρέμεινε σιωπηλός για μερικά δευτερόλεπτα. Επιτέλους συνήλθε από τη μαγεία του πλήθους και ξεκίνησε την ομιλία του. Η εποχή Παπανδρέου είχε τελειώσει.

Με το πρόγραμμά του, να μετατρέψει την Ελλάδα γρήγορα σε ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος, θα διχάσει και τη χώρα και το κόμμα, αυτή ήταν η κατηγορία που ακουγόταν εναντίον του ήδη στο συνέδριο του Ιουνίου, η πιο βαριά κατηγορία στην Ελλάδα. Διχασμός, αυτό θυμίζει ακόμη και σήμερα στους περισσότερους Έλληνες την εποχή του εμφύλιου και της χούντας. Για τους κατοίκους της Δυτικής Ευρώπης είναι κατι ακατανόητο, αλλά στην Ελλάδα ανήκουν και τα δύο γεγονότα στην άμεση ιστορική περίοδο μετά τον Παγκόσμιο. Και επειδή οι Έλληνες ούτως ή άλλως έχουν την τάση να βλέπουν γεγονότα του περασμένου αιώνα σαν να ήταν χθесινά, η χούντα και ο εμφύλιος είναι παρόν γι' αυτούς. Εδώ και κάτι λιγότερο από 20 χρόνια μπορούν οι Έλληνες να ψηφίσουν πάλι ελεύθερα. Και ακόμη πιο μικρό είναι το χρονικό διάστημα, που η κοινωνία δεν είναι πλέον διαιρεμένη σε δύο ασυμβίβαστα στρατόπεδα, που δεν χαρακτηρίζονταν μόνο από τη διαφορετική πολιτική αντίληψη των μελών τους, αλλά και από το ότι αυτοί του "λάθος στρατοπέδου" ήταν δήθεν άνθρωποι δευτέρας κατηγορίας.

Ο Κ. Σημίτης γνωρίζει καλά τις ταπεινώσεις που σχετίζονται με την συμμετοχή στο "λάθος στρατόπεδο". Ο πατέρας του Γιώργος υπήρξε ηγετικό στέλεχος της ΕΑΜ στον 2ο Π.Πόλεμο, όπου το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος έπαιξε τον κύριο ρόλο, στην οποία όμως είχαν μαζευτεί και πολλοί αντι-φασίστες και πατριώτες με την ελπίδα ότι θα συγκροτήσουν έτσι μια ενιαία κίνηση αντίστασης. Ο Γιώργος Σημίτης, γνωστός ως φιλελεύθερος δικηγόρος και διευθυντής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, έφυγε εγκαίρως για τα βουνά για να ξεφύγει από τη Γκεστάπο. Η πολιτική δραστηριότητα των γονέων (η μητέρα ήταν στην γυναικεία οργάνωση) τέλειωσε με τον εμφύλιο. Τους έβαλαν στη γωνία και οι γιοί τους ανήκαν πλέον στην "κατηγορία Β", όπως λέει ο Κ. Σημίτης. Δηλαδή ότι στο σχολείο παρόλο που είχε καλούς βαθμούς, δεχόταν πάντοτε παρατηρήσεις να προσέχει περισσότερο τις πατριωτικές αξίες της πατρίδας κ.λ.π.

Είναι δύο τα σημεία που μας κάνουν να φανταστούμε πόσο μεγάλα θα πρέπει να ήταν τα ψυχολογικά τραύματα του Κ. Σημίτη: Πρώτον η ανακουφισή του που φαίνεται ακόμη και στα λόγια του όταν μιλά για τα χρόνια φοίτησης στην Γερμανία. Το άλλο είναι η σχεδόν σαρκική πίστη απέναντι στο ΠΑΣΟΚ, η οποία μάλλον ποτέ δεν θα κλονισθεί, διότι το ΠΑΣΟΚ ήταν αυτό που απελευθέρωσε τον Σημίτη αλλά και πολλούς άλλους από ένα αβάσταχτο φορτίο. Πίστη και Αλλαγή: σίγουρα μια αντίφαση. Αλλά μάλλον η αναπόφευκτη προϋπόθεση για κάποιον που θέλει να κάνει το ΠΑΣΟΚ ένα σύγχρονο κόμμα για ώριμους πολίτες.

Το 1954 ο Σημίτης πήγε στο Μάρμπουργκ για να σπουδάσει Νομικά. Ο αδερφός του Σπύρος (αργότερα ήταν ο Υπεύθυνος Προστασίας Πληροφοριών) ήταν ήδη δύο χρόνια εκεί, αλλά για τον Κ. Σ. ήταν για άλλους λόγους σημαντικό να πάει στη

Γερμανία (.....νομικά κλπ...) Το 1959 επιστρέφει στην Ελλάδα. (...) Μετά τη θητεία του ακολουθούν δύο χρόνια στην London School of Economics.

Μετά την επιστροφή του ο Σημίτης γίνεται δικηγόρος στον Αρειο Πάγο. Ιδρύει με τους φίλους του τον Ομιλο Παπαναστασίου, μια ρεπουμπλικάνικη ομάδα στο Βασίλειο της Ελλάδας που πήρε το όνομά της από τον πρώτο ελληνα Πρόεδρο. Σε ανασκόπηση περιγράφει ο Σημίτης την ομάδα αυτή ως "Think tank για μια ανύπαρκτη αριστερά, ανύπαρκτη ως κίνημα, αλλά σίγουρα υπαρκτή στην κοινωνία." Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε: στην Ελλάδα το αριστερό και δεξίο έχουν άλλη σημασία απ' ότι στη Γερμανία. Αριστερά σήμαινε υπέρ της Δημοκρατίας και υπέρ της υποταγής των στρατιωτικών στο Κοινοβούλιο. Μετά το πραξικόπημα το 1967 τα μέλη της ομάδας εκδιώχθηκαν και πολλοί απ' αυτούς πήγαν στην αντίσταση.

(...Περιγράφει κινήσεις κατά της χούντας...) Ο Κ. Σημίτης ένας αντάρτης της πόλης; Τη μέρα δικηγόρος και τη νύχτα αντιστασιακός. Κάπως αμήχανα χαμογελάει, για να αποφύγει την εικόνα του ηρωϊσμού. Κάτω από την ήρεμη επιφάνεια κρύβεται μια μεγάλη αποφασιστικότητα. Όταν το απαιτούν οι καταστάσεις, ο Κ.Σ. γίνεται και σκληρός και αποφασιστικός. (...)

Εξορία στη Γερμανία. Έχει επιτυχίες επαγγελματικές, αρχικά είναι λέκτορας στην Konstanz, το 1971 καθηγητής στο Giessen. Συναντά αμέσως μετά την άφιξή του τον Α. Παπανδρέου, τον οποίο ακολουθεί. Το Παν. Σοσ. Κίνημα του Ανδρέα Παπανδρέου, όπου ο Κ.Σ. συνέταξε μαζί με άλλους το ιδρυτικό καταστατικό, πάντοτε ήταν πόλος έλξης για διαφορετικές αντιλήψεις και απόψεις. Αυτό που ήταν κοινό μεταξύ τους ήταν η επιθυμία να δημιουργήσουν ένα για τα ελληνικά δεδομένα νέο κόμμα, το οποίο δεν θα υπήρχε χάρη στις πελατιακές σχέσεις με το λαό (κλπ.), αλλά θα έφερνε την ελευθερία για τους πολίτες. Αυτό το πρόγραμμα προσέλκυε ανθρώπους με διαφορετικές απόψεις: ριζοσπαστικούς λαϊκιστές όπως τον Α.Π., και σύγχρονους, φιλελεύθερους σοσιαλδημοκράτες όπως τον Κ.Σ.

Ο Κ.Σ. διατήρησε τη διπλή γραμμή στη ζωή του αφού επέστρεψε για δεύτερη φορά στην Ελλάδα το 1974: δεν εγκατέλειψε το επάγγελμά του, που του έδινε ελευθερία κινήσεων και ανεξαρτησία. Τις περιπέτειες της εξωτερικής πολιτικής του Α.Π. δεν τις ακολουθούσε, δεν έβλεπε ποτέ την Ελλάδα ως μέρος του Τρίτου Κόσμου ή ως εταίρο των αραβικών χωρών. Κυρίως όμως ήταν αντίθετος με τις λαϊκίστικες ατάκες του Παπανδρέου κατά της Ευρώπης: Παραιτήθηκε από μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου διότι διαφωνούσε στο θέμα της πλήρους συμμετοχής της Ελλάδας στην Ευρωπ. Κοινότητα. Το 1981 πρώτη κυβερνητική θέση ως

Υπουργός Γεωργίας. Το 85 στην επόμενη κυβέρνηση αναλαμβάνει το Υπουργείο που του αρέσει περισσότερο : τον Οικονομικών.

Με το όνομά του συνδέεται εξ' αρχής το θέμα της λιτότητας, που από τότε ήταν αναγκαία. Διότι ο Παπανδρέου ονειρευόταν μια κοινωνία όπου δεν υπάρχουν ταξικές διαφορές και όπου δεν είναι μεγάλο το χάσμα των εισοδημάτων. Υποστήριζε τα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας επιβαρύνοντας το κράτος και την ΕΟΚ, που τα χρήματα αυτά ξοδεύοντουσαν για κατανάλωση και όχι για αλλαγές στην υποδομή. (...) Ο Σημίτης ανέλαβε το 85 ένα καταχρεωμένο κράτος προς τα έσω και τα έξω, αλλά τότε πίστευε ακόμη ότι μπορεί να γίνουν μεταρρυθμίσεις. Αυτή την κληρονομιά από τότε καλείται να διαχειριστεί σήμερα.

Πριν από δέκα χρόνια ήταν ακόμη μειοψηφία η ομάδα στην οποία μετείχε ο ΚΣ εντός του ΠΑΣΟΚ. Από τότε η μειοψηφία έχει γίνει πλειοψηφία. Και αυτό για δύο λόγους: πρώτον, το ΠΑΣΟΚ ως κόμμα δεν εκπλήρωνε πλέον τις προσδοκίες των εκσυγχρονιστών. Το ρουσφετολογικό σύστημα παρέμεινε και παρεμπόδιζε τη διαμόρφωση μιας αστικής κομματικής δομής και την αποδοτικότητα των δημοκρατικών θεσμών. (...) Η παντοδυναμία του ΑΠ εξαφάνιζε την εσωτερική δημοκρατία του κόμματος. Τα ανόητα διλήμματα που δημιουργούσε ο ΑΠ με την ΕΟΚ έδιναν την αίσθηση ότι απομονώνεται η Ελλάδα (...) Απο την άλλη πλευρά άρχιζε ένας μέχρι τότε πρωτοφανής βαθμός αλλαγής στη χώρα. Αυτή η κοινωνία, που χάνει τις ταξικές της καταβολές και που ξεπερνά τις οδύνες της αστικοποίησης, ζητά με τον πλουραλισμό των ενδιαφερόντων της σύγχρονα κόμματα και αυτό γίνεται αντιληπτό από τους πολιτικούς και στο ΠΑΣΟΚ και στη ΝΔ.

Η εξουσία καθ' αυτή δεν ενδιαφέρει τον ΚΣ. Την θέλει μόνο όταν μπορεί να την χρησιμοποιήσει για τους πολιτικούς του στόχους, αλλά αυτό το κάνει τότε απόλυτα. Το να μην είναι μια χαρισματική προσωπικότητα είναι μέρος του προγράμματός του. Στην Ελλάδα έχουν μεν συνηθίσει να μιλούν δυνατά και πολύ, αλλά αυτό δεν είναι το στίλ του. Θέλει να χειρισθεί τα πολιτικά ζητήματα με λογική, χωρίς συναισθηματισμούς. Και πράγματι οι ομιλίες του δίνουν την αίσθηση μιας ακαταμάχητης σοβαρότητας, δηλ. ακριβώς αυτό που τόσοι Έλληνες (και βέβαια οι Ευρωπαίοι εταίροι) αναζητούν μετά από τον μη-προβλέψιμο ρήτορα ΑΠ.

Λένε ότι ο ΚΣ είναι ο μόνος πολιτικός που δεν έχει κάνει ποτέ υποσχέσεις στους ψηφοφόρους του. Ίσως γι' αυτό να εκπέμπει μια αισιοδοξία ακόμη και όταν αναγγέλει δυσάρεστα μέτρα. Δεν ξεσηκώνει τις μάζες, αλλά είναι ένας μανάτζερ με φαντασία. Κερδίζει τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αυτόνομους,

αυτούς με αυτοπεποίθηση, που πιστεύουν στη δική τους δύναμη, και φοβίζει μάλλον αυτούς που θέλουν κάποιος να τους στηρίξει και να τους προωθεί. Εκλείσε το πολιτικό του γραφείο στον Πειραιά για να αποφύγει τους τόσους που παρακαλούν για κάτι. Δεν θέλει προσωπικές εξαρτήσεις. Κανένας πολιτικός του συνάδελφος δεν ακολούθησε το παράδειγμά του. (..)

(..) Υπέρ του ΚΣ είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι Έλληνες έχουν πειστεί για την αναγκαιότητα των αλλαγών. Γι' αυτό τον ψήφισαν. Περιμένουν να συνδέσει τον εκσυγχρονισμό της κοινωνίας με την κοινωνική ευαισθησία. Εάν βέβαια τον ακολουθήσουν στην εναρμόνηση με την ΕΕ είναι άλλο ζήτημα. Και η ησυχία στο ΠΑΣΟΚ θα υπάρχει μόνο όσο ο ΚΣ θα επιδεικνύει επιτυχίες. Έχει όμως πολλά δύσκολα μπροστά του: συνδικάτα, Τουρκία, Κύπρος. (...)

Έχει δυσανεκτήσει με το σοβαρό του στίλ (οικογενειακή ζωή, διαμέρισμα και όχι ρόζ βίλα κ.α.), μια συγκεκριμένη επαγγελματική κάστα, δηλ. τους δημοσιογράφους, οι οποίοι τον παρακαλούσαν δημοσίως να κάνει κάτι που να γεμίζει τις κουτσομπολίστικες στήλες τους, τουλάχιστον να το σκάσει με κάποια νεαρή ηθοποιό. Καμμία ελπίδα όμως, αγαπητοί συνάδελφοι.